

АНАЛИЗА ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ТЕМЕРИН ЗА ПЕРИОД 2022–2030. ГОДИНЕ

1. Локација, степен развијености и привредне делатности

1.1. Локација

Општина Темерин је јединица локлане самоуправе (ЈЛС) у Републици Србији (РС). Налази се у Аутономној Покрајини Војводини (АПВ) у југоисточном делу Бачке и припада Јужнобачком управном округу, коме припада још 11 општина и Град Нови Сад.

Са источне стране граничи се са општином Жабаљ, на северу са општином Србобран, западно са општином Врбас и јужно са Новим Садам. Посебан значај за досадашњи развој Темеринске општине имала је близина најразвијенијег привредног центра АП Војводине – Новог Сада.

Општина Темерин заузима површину од око 170 километара квадратних од чега на пољопривредну површину отпада 15.657 ха, а на шумску 10 ха. Границе општине су вештачки повучене линије а у североисточном делу општине граница је природна, јер се простире водотоком реке Јегричке. Дуж обале реке су мочварне врсте земљишта и слатине. У југоисточном делу граница је повучена насипом званим Римски шанац II.

Град Темерин је административни центар општине, а налази се на надморској висини од 82 м и има око 19.500 становника. Налази се на раскрсници путева у средишњем и североисточном делу општинског подручја. Темерину припада 66% површине атара општине. Главна улица дуга је 10 км. Кроз Темерин се одвија веома жив саобраћај и ту се налази највећи део општинске индустрије.

Целокупна територија општине налази се на Јужној Бачкој лесној тераси и оставља утисак готово потпуно равне површине. Река Јегричка протиче северним делом општине са неколико мањих каналисаних притока.

Састав тла је прилично уједначен, а плодност земљишта природно висока. Преовлађују разни типови чернозема, а једино се дуж водотока јављају ритска црница и солончак, тј. делимично или потпуно заслањена земљишта. На подручју општине утврђено је присуство термоминералних вода. У општини је издрађен спортско рекреативни центар са базенима, у којима се користи лековита термоминерална вода која садржи сумпорне састојке, корисне за лечење ишијаса и реуматичних обољења.

Поред града Темерина, општини припадају и насељена места Сириг и Бачки Јарак.

1.2. Степен развијености

Општина Темерин је по степену развијености сврстана и II групу (80–100% републичког просека).¹

1.3. Привредне делатности

На простору општине Темерин, занатство и трговина имају дугу традицију.

Изградњом и стављањем у промет железничке пруге Нови Сад – Темерин – Бечеј 1899. године, започет је индустријски развој Темерина као и пуштање у рад циглане и првих

¹ Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. год. (Сл. гласник РС, бр. 104/2014).

парних млинова. Тако је Темерин постао један од значајних привредних центара југоисточне Бачке области.

Темерин је још 1799. године проглашен за пољску варошицу и добио је право на одржавање 4 сточна вашара годишње. Индустрија се убрзано развијала, па је осамдесетих година претекла пољопривреду као главну привредну делатност.

Општина Темерин и данас има релативно добро развијену инфраструктуру, коју чини железничка пруга, два регионална пута, близина ченејског аеродрома, а Просторним планом РС предвиђен је интензивни развој друмског и железничког саобраћаја.

Фактори привредног раста општине се могу разврстати на природне, економске и факторе пословног окружења. Према Просторном плану РС, општина Темерин се налази у регији интензивног развоја првог значаја, што даје могућности за будући развој.

Становништво се бави пољопривредом или ради у индустрији Темерина и Новог Сада.

2. Структура привреде и предузетничка клима

Укупан број активних привредних субјеката који послују на територији општине Темерин износи 1.622, с тим што је број предузетника вишеструко већи у односу на број привредних друштава. Број новооснованих привредних субјеката у посматраном периоду од 2018. до 2021. године износи 632 (привредних друштва: 95 и предузетника: 537) а угашених 356 (привредних друштава: 82 и предузетника 274) (Табеле 1 и 2).

Табела 1. Број привредних друштава

Опис	2018.	2019.	2020.	2021.
Активних	385	358	381	391
Новооснованих	17	23	42	13
Угашених	10	50	19	3

Извор: <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#.Подаци последњег ажурираног стања за период 01-01-30.06.2021.>

Табела 2. Број предузетника

Опис	2018.	2019.	2020.	2021.
Активних	1.031	1.091	1.165	1.231
Новооснованих	162	144	146	85
Угашених	92	85	77	20

Извор: <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#.Подаци последњег ажурираног стања за период 01-01-30.06.2021.>

Предузетничка клима у општини је испод нивоа Републике када су у питању привредна друштва. Број активних привредних друштава на 1.000 становника износи 14,48 што је испод нивоа Републичког просека, док је број предузетничких радњи на 1.000 становника 45,59, што је изнад просека Републике (36,17 предузетничких радњи на 1.000 становника).

Нето ефекат нових привредних друштава износи 4,33: 1, што значи да се на 10 угашених предузећа отвори 43 нова, док на нивоу Републике износи 1,7:1 (на 10 угашених фирми, отвори се 17 нових).

3. Пословање привредних субјеката

3.1. Финансијске перформансе привредних субјеката

Број запослених у привредним друштвима чини око 40% укупно запослених на територији целе општине. У периоду од 2018. до 2020. број запослених у привредним друштвима је благо порастао, као и број привредних друштава а приходи су у овом периоду имали континуирани раст. Обим пословних прихода привредних друштава по запосленом износи 7.252.721 РСД. Према подацима АПР, од укупног броја привредних друштава са територије општине Темерин, мали број послује са губитком (Табела 3).

Табела 3. Финансијске перформансе привредних друштава

Опис	2018.	2019.	2020.
Број привредних друштава	304	307	318
Број запослених	3.647	3.877	3.971
Пословни приходи	26.281.685	27.540.497	29.547.854
Нето добитак	885.175	2.339.535	1.577.554
Број привредних друштава са нето добитком	216	213	213
Нето губитак	359.074	240.170	601.323
Број привредних друштава са нето губитком	58	69	74
Укупна средства	35.257.562	46.088.912	46.522.233
Капитал	14.755.351	21.096.664	19.859.144
Губитак	1.487.687	1.623.850	2.542.066
Број привредних друштава са губитком изнад висине капитала	47	51	56

Извор: <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#.Подаци последњег ажурираног стања за период 01-01-30.06.2021.>

Број запослених код предузетника чини око 15% укупно запослених на територији целе општине. У 2019. години број запослених код предузетника је вишеструко порастао а у 2020. настављен је пораст броја запослених. Број предузетника је у 2019. вишеструко повећан а у 2020. је уследио незнатни пад броја предузетника. Приходи су у 2019. години вишеструко повећани (нешто више од 12 пута), а у 2020. години су опали за нешто више од 10%. Обим пословних прихода по запосленом у предузетничком сектору у периоду 2018. до 2020. износи 3.735,893 РСД, што је више од 50% мање него код привредних друштава, која су самим тим скоро дупло продуктивнија од предузетника. Према подацима АПР, од укупног броја предузетника са територије општине Темерин, у 2018. је четири предузетника (од укупно 20) пословало са губитком, у 2019. око 15% предузетника, а у 2020. нешто више од 20% предузетника (Табела 4).

Табела 4. Финансијске перформансе предузетника

Опис	2018.	2019.	2020.
Број предузетника	20	707	696
Број запослених	133	1.181	1.215
Пословни приходи	388.100	4.826.372	4.233.602
Нето добитак	21.114	205.460	211.037
Број предузетника са нето добитком	16	569	483
Нето губитак	581	47.589	63.209
Број предузетника са нето губитком	4	109	155
Укупна средства	243.617	2.245.450	2.499.679

Капитал	110.427	991.331	1.014.436
Губитак	18.669	112.927	154.422
Број предузетника са губитком изнад висине капитала	3	99	133

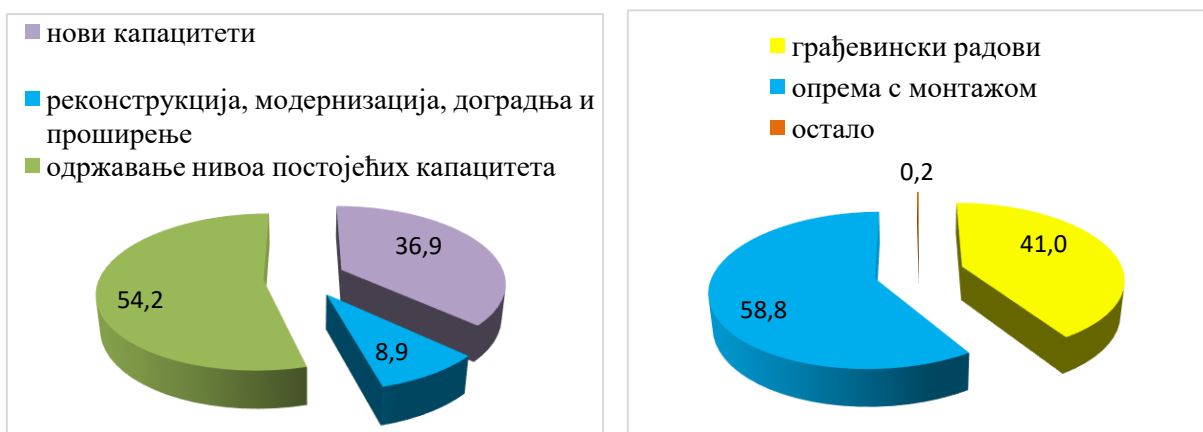
Извор: https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#.Подаци_последњег_ажурираног_стања_за_период_01-01-30.06.2021.

4. Остварене инвестиције у нова основна средства, по карактеру изградње

Општина Темерин константно спроводи инвестициона улагања у различите области живота. Инвестиционе активности доминантно се реализују у области привреде, комуналне инфраструктуре, заштите животне средине и сл.

У графичким приказима који следе, видимо да је на територији општине Темерин током 2019. године највеће учешће *остварених инвестиција по карактеру изградње* било одржавање нивоа постојећих капацитета вредности 606,5 мил. дин, док према *техничкој структури* доминирају инвестиције у опрему са монтажом (656,8 мил. дин.) уз веће учешће домаће опреме (скоро 50%).

Графикон 1. и 2. Структура остварених инвестиција у нова основна средства, по карактеру изградње (лево) и техничкој структури (десно), у %

Извор: Општине и региони у Републици Србији, РЗС, 2020.

Ако посматрамо учешће остварених инвестиција у нова основна средства *по делатностима*, током 2019. године у Темерину највише је инвестирано у пољопривреду, шумарство и рибарство (40,8%), а вредност инвестиција била је 456,2 мил. дин. Затим у прерађивачку индустрију (34,2%), а на трећем месту су инвестиције у државну управу и социјално осигурање (12,2%). Најмање је инвестирано у уметност, забаву и рекреацију (0,2%).

5. Запосленост

Темерин има релативно висок ниво запослености и неубичајено низак ниво грађана који су регистровани као незапослени. Стопа запослености износи 77,80% и изнад је циљане вредности у Стратегији Европа 2020, која износи мин 75%.

Укупан број запослених на територији општине Темерину 2020. години износи 9.555 лица (Табела 5), од тога 70,43% су запослени у правним лицима (привредна друштва, установе, задруге и друге организације), а 26,78% су приватни предузетници (лица која самостално обављају делатност) и запослени код њих, а 2,79% су регистровани индивидуални пољопривредници.

Табела 5. Запосленост у општини Темерин

Опис	2018.	2019.	2020.	2021.
Број запослених	9.340	9.426	9.555	
Број незапослених	1.518	1.411	1.261	1.447
Просечна зарада у (РСД)	42.634	47.027	51.673	

Извор: АПР, 2021, <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#>

Број запослених је од 2018. до 2020. године бележио благи раст. У периоду после 2020. године овај тренд се наставио.

6. Незапосленост

Према подацима АПР, укупан број незапослених лица на крају 2020. године износио је 1.261 (Табела 6). Број незапослених лица према подацима из новембра 2021. године², био је 1.310, од тога су 801 (61%) биле жене.

Табела 6. Број незапослених лица према стручној спреми

Опис	2018.	2019.	2020	2021.
Неквалификовани	335	301	255	317
Нижа стручна спрема	30	35	28	37
Квалификовани	466	394	338	409
Средња стручна спрема	493	468	426	468
Висококвалификовани	3	6	5	6
Виша стручна спрема	37	41	36	39
Висока стручна спрема	154	166	173	171
Укупно	1.518	1.411	1.261	1.447*

* Последње ажурирано стање се односи на период 01. 01–30. 6. 2021.

Извор: АПР, 2021, <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#>

Од укупног броја незапослених 20,22% чини неквалификована радна снага, што је на нивоу Србије, али свакако треба додатном едукацијом/преквалификацијом, ову групу смањити.

Број незапослених на 1.000 становника у 2020. години износи је 0,51, док од укупног броја незапослених, 62% су жене. Када се посматра секторска структура запослених у правним лицима, уочава се да је више од половине запослених лица на нивоу Темерина ангажовано у секторима: Прерађивачка индустрија и Трговина на велико и мало и поправка моторних возила, с тим што је прерађивачка индустрија апсолутно доминанта у погледу ангажмана запослених на нивоу општине. Сектор, који поред наведених, ангажује преко 10% радне снаге је пољопривреда (10,6%), док остали сектори ангажују испод 10%.

Према најновијим подацима из новембра 2021. године, број незапослених лица у општини Темерин био је 1.310, од тога је 819 незапослених било женског пола.

Уколико се индустријска производња у Темерину значајно развије, ово питање би се могло решити привлачењем радне снаге из Новог Сада и околних општина.

² Месечни статистички билтен Националне службе за запошљавање, новембар 2021.

7. Инфраструктура

7.1. Саобраћајна инфраструктура

Саобраћајно-комуникативни значај општине Темерин везује се за територију АП Војводине и њену улогу ширег залеђа регионалног центра Новог Сада, те ослањање на међународне друмске коридоре. Услед недостатка пловних путева и ниског нивоа нефункционалности расположиве железничке инфраструктуре, друмски саобраћај има примарни значај.

7.1.1. Друмски саобраћај

Мрежу друмских саобраћајница на територији општине Темерин сачињавају државни путни правци, и општински категорисани и некатегорисани путеви.

Као основне споне између округа или насељених места унутар једног округа, територијом општине Темерин пролазе следећи државни путеви II реда, и то путеви II A реда: бр. 100 (Хоргош – Суботица – Бачка Топола – Мали Иђош – Србобран – Нови Сад – Сремски Карловци – Инђија – Стара Пазова – Београд), бр. 102 (Кањижа – Сента – Ада – Бечеј – Темерин) и бр. 112 (Бачко Ново Село – Бач – Ратково – Деспотово – Сириг – Темерин – Жабал). Поменуте саобраћајнице су са савременим коловозним застором.

Мрежа општинских путева међусобно повезује сва насељена места са територије општине, при чему је највећи део категорисаних саобраћајница са савременим коловозним застором (Табела 7). Некатегорисани општински путеви су у већем делу пресвучени асфалтом, а мањем делу туцаником или су у форми земљаних путева. На територији општине Темерин нема изграђених мостова у функцији друмских саобраћајница.

Табела 7. Структура и густина путне мреже територијалних јединица (у км, км/км²)

Територија	Укупно	Савремени коловози	Државни путеви I реда		Државни путеви II реда		Општински путеви		Површина територије	Густина путне мреже
			Свега	Савремен и коловози	Свега	Савремен и коловози	Свега	Савремен и коловози		
Република Србија	43.839	29.183	3.864	3.864	9.651	9.049	30.324	16.270	88.499	0,49
Регион Војводине	5.930	5.452	1.024	1.024	1.962	1.956	2.944	2.472	21.614	0,27
Јужнобачка област	1.166	1.134	175	175	509	509	482	450	4.026	0,29
Општина Темерин	53	53	-	-	37	37	16	16	170	0,31

Извор: Општине и региони у Републици Србији, РЗС, 2020.

Густина путне мреже општине Темерин усклађена је са обласним и регионалним нивоом, док је значајно нижа од националног просека.

Генерални проблем државних путева на општинском нивоу препознат је у чињеници, да они најчешће пролазе кроз насељена места општине представљајући примарне саобраћајнице у датим насељима. Сходно транспортном оптерећењу оне нарушавају интерни насељски саобраћај, негативно утичу на еколошке и животне услове, те угрожавају укупну безбедност саобраћаја, примарно пешака и бициклиста. Локални просторни планови препознају дата ограничења, предвиђајући изградњу обилазница око насељених места општине. Такође, чињеница повољних физичко-географских карактеристика терена на територији општине и мањак категорисаних општинских путева намеће оправдане потребе изналажења

алтернативних локалних путних праваца који ће проширити постојећу путну мрежу али и функционално добро повезати сва насеља општине.

Број и дисперзија аутосервисних радионица и бензинских пумпи задовољавају тренутни интензитет саобраћаја. Генерално, територију општине карактерише недостатак бициклических (у функцији је само 8 км изграђене бициклическе стазе уз државни пут бр.102) и пешачких стаза, како оних која међусобно повезују насеља, тако и оних на нивоу појединачних насеља. Путни правци, који се користе за ове намене, најчешће не пружају довољан ниво безбедности за бициклисте и пешаке. Капацитет расположивог паркинг простора за путничка возила на територији општине је на задовољавајућем нивоу, осим централних делова урбане зоне насељеног места Темерин.

Закон о путевима дефинише да све активности изградње, одржавања и експлоатације државних путева I и II реда спроводи ЈП *Путеви Србије*, док је управљање општинским путевима, улицама и некатегорисаним путевима у насељеним местима у надлежности органа локалне самоуправе. Стање путне мреже се генерално може оценити задовољавајућим. Наравно, у мањој мери постоје локални путни правци ван захтеваних техничких стандарда или са делимично оштећеним стањем коловозног застора. Примарни проблем одржавања и изградње локалних саобраћајница препознат је мању финансијских средстава.

У насељеном месту Темерин активна је мања аутобуска станица. Јавни аутобуски превоз ка насељеним местима општине је делимично спроведен путем једне месне линије Сириг – Темерин (са 24 дневна поласка), односно међумесним линијама ЈГСП Нови Сад (линије ка Новом Саду и Госпођинцима), као и путем аутобуских линија у међуградском превозу (попут линије Бечеј – Нови Сад). Број и локације стајалишта се могу оценити задовољавајућим (у функцији је 51 аутобуско стајалиште на територији општине), док се број дневних полазака може додатно боље ускладити са потребама локалног становништва. Евентуално се може поставити питање уређености и безбедности одређених аутобуских стајалишта, сходно чињеници да су често постављене директно уз државне саобраћајнице.

7.1.2. Железнички, водни и ваздушни саобраћај

Територијом општине Темерин пролази железнички пружни правац бр. 306 Нови Сад (Римски шанчеви) – Бечеј – Хоргош – државна граница са Мађарском. Лоше стање пружног правца и пратеће инфраструктуре дозвољава врло низак ниво осовинског оптерећења вагона и крајње ограничену брзину кретања возних композиција (на око 20 км/х). Ова једноколосечна пруга је до скоро била, а данас одређене етапе пружног правца потенцијално могу бити само у функцији теретног саобраћаја, како се она користила само повремено, а карактерисао је врло низак годишњи обим транспорта (примарно, пољопривредних производа, грађевинског материјала и огрева). Наиме одлуком Владе Републике Србије, од фебруара 2020. године, коришћење дела поменутих пруге је трајно укинато за саобраћај. У функцији саобраћаја је остала само етапа од Римских шанчева до шећеране у Жабљу (етапа од 10+252 км до 35+318 км). Накнадно, интерном одлуком компаније Железнице Србије АД, привремено је затворена етапа пруге од Темерина до шећеране у Жабљу (етапа од 20+924 км до 35+318 км).

На територији општине постоје две успутне железничке станице у Темерину и Бачком Јарку. Станица Бачки Јарак располаже са 2 колосека укупне дужине 382 м, док станица Темерин располаже са 5 колосека укупне дужине 1.188 м. У оквиру ове станице расположив је и индустријски колосек у власништву компаније Axereal Serbia doo из Новог Сада.

На територији општине постоји 8 друмских прелаза преко пружних праваца. Седам од њих (на тачкама 16+595 км, 18+375 км, 20+737 км, 21+075 км, 21+675 км, 23+438 км и 24+670 км) су у надлежности Општине (активности одржавања исправности друмске сигнализације и троугла видљивости, кошење и подсецање растиња у зони прегледности и друго). Друмски прелаз преко пружног правца у оквиру саобраћајнице Нови Сад – Темерин – Бачко Градиште (тачка 19+889 км) је у надлежности ЈП *Путеви Србије*.

Територијом општине пролази мрежа мањих канала у саставу систему Дунав – Тиса– Дунав који немају пловни потенцијал у робном саобраћају. У функцији туристичке понуде је вожња катамараном у оквиру Парка природе *Јегричка*. Из угла ваздушног саобраћаја, општина Темерин је примарно усмерена на међународни путничко-теретни аеродроми Никола Тесла у Београду (удаљеност од општине од око 100 км). Поред тога, незнатан потенцијал цивилних летова мањих авиона носи и аеродром у Ченеју (Нови Сад), који је тренутно првенствено у функцији спортске и пољопривредне авијације.

На територији општине не постоје основни услови за развој мултимодалног саобраћаја и изградњу робно-транспортног чворишта. По овом питању општина се може ослонити на капацитете града Новог Сада.

Основни проблеми даљег развоја саобраћаја на територији општине ограничени су: мањком алтернативних локалних саобраћајница, којима би се ефикасније повезала општинска насеља, уз истовремено растерећење примарних друмских саобраћајница (државни путеви) које пролазе кроз дата насеља; расположивим железничким коридором изразито ниског нивоа функционалности; мањка бициклических и пешачких стаза; непостојањем пловних путева и услова за организовање мултимодалног транспорта; и друго.

7.2. Енергетска инфраструктура

Развој енергетске инфраструктуре на подручју општине Темерин треба базирати на уједначавању укупних енергетских потреба и расположиве енергије уз њено рационално коришћење. Претходно би требало да пропрате перманентне активности на унапређењу енергетске ефикасности, како на страни производње и дистрибуције енергије, тако и на страни потрошње енергије. Паралелно, у складу са глобалним трендовима, структуру енергетске понуде треба мењати ка вишем учешћу обновљивих извора енергије, односно ка видовима енергије са минималним утицајем на погоршање стања животне средине.

7.2.1. Електроенергетска мрежа

Најприсутнији вид трансформисане и утрошене енергије на територији општине је електрична енергија. Општина Темерин се може сматрати примарним нето увозником електричне енергије. Дистрибуцију електричне енергије до крајњих потрошача (физичких и правних лица) на територији општине врши огранак *Електродистрибуције Србије* д.о.о. (дистрибутивно подручје Нови Сад) ***Електродистрибуција Нови Сад, која послује у саставу ЈП Електропривреда Србије.***

Највећи део општине Темерин се снабдева електричном енергијом из трафостанице ТС Темерин (110/20kV, са трафоом снаге 31,5 kVA). Комплетно насељено место Темерин и већи део насељеног места Бачки Јарак снабдевају се из ТС Темерин, док се мањи део насељеног места Бачки Јарак снабдева електричном енергијом из ТС Римски шанчеви (110/20 kV). Са друге стране, насељено место Сириг снабдева се електричном енергијом из ТС Римски шанчеви (110/20 kV), путем 20kV дистрибутивног постројења Ченеј.

Преко територије општине пружају се следећи далеководи: бр. 444 НовиСад 3 – Суботица 3 (400kV), бр. 217/2 Нови Сад 3 – Србобран (220kV), бр.1106 НовиСад 3 – Темерин (110kV),

бр.1173 Темерин – Жабалъ (110 kV) и бр. 127/2 Нови Сад 3 – Србобран (110 kV). За одржавање и развој дистрибутивне мреже на територији општине задужен је регионални центар компаније *Електромрежа Србије* АД из Новог Сада.

На посматраној територији функционише дистрибутивна средњенапонска мрежа од 35кВ, 20кВ и 10кВ, као и нисконапонска мрежа 0,4кВ са припадајућим трафостаницама. Постојећу, доминантну дистрибутивну мрежу (20 kV) и ниско напонску мрежу (0,4 kV) чине надземни или подземни водови.

Упоредо са техничко-технолошким напретком и присутним растом укупне потрошње и броја потрошача електричне енергије на посматраној конзумној територији, зарад стабилности у снабдевању електричном енергијом, проширењем постојеће дистрибутивне мреже требало би обезбедити двострано (резервно) напајање уз затварање петље Темерин–Жабалъ – Перлез – Зрењанин – Нови Бечеј – Бечеј – Србобран – Нови Сад – Темерин.

Иако су сва насељена места са подручја општине Темерин електрификована, односно иако расположива дистрибутивна мрежа са припадајућим трафо станицама у глобалу задовољава тренутне потребе потрошача за електричном енергијом, постоје одређене потребе њене модернизације и ревитализације. Начелни план подразумева уградњу још једног трафоа снаге 31,5 kVA у ТС Темерин, као и замену средњенапонских водова 35 и 10 kV у 20 kV. Такође, у плану је и изградња 20 kV далековода на релацији ТС Темерин – насељено место Сириг, док ће садашњи начин напајања Сирига постати резервна варијанта. Истовремено, планирана је и изградња 20 kV далековода на релацији ТС Темерин – радна зона у насељеном месту Бачки Јарак, као и 20 kV водова ка Надаљу и из Сирига ка Србобрану. На појединим етапама постоји потреба модернизације постојећих 20 kV и 0,4 kV водова уз реконструкцију постојећих или изградњу нових 20/0,4 и 10/0,4 kV трафо станица.

Поред свега, рационализација потрошње електричне енергије налаже унапређење енергетске ефикасности дистрибутивног система (умањење губитака енергије током њене дистрибуције) и крајњих потрошача електричне енергије на територији општине. Општина поседује стратешки документ (није више активан) везан за одрживо управљање енергијом, који је између осталог дефинисао различите мере и стандарде из области грађевине, даљинског грејања, саобраћаја, јавне расвете и другог.

7.2.2. Гасоводна мрежа и снабдевање топлотном енергијом

Иако се може рећи да електрична енергија представља вид енергије којасе у већој мери организовано допрема локалним домаћинствима, и дистрибуција гаса има врло важну улогу на територији општине Темерин. Сва насељена места Општине у највећој мери су покривена гасоводном мрежом средњег и ниског притиска, док се дистрибуција гаса примарно врши дистрибутивним гасоводом ДГ-02-02 и разводним гасоводом РГ-04-15. Специфично, приступ гасу насељеног места Темерин изведен је разводним гасоводом од РГ-04-15 до комплекса ГМРС Темерин. Од ГМРС Темерин положена су два разводна гасовода до МРС Бачки Јарак и до МРС Сириг. Укупна дужина положених гасовода је скоро 269 км, при чему су они најчешће израђени од полиетилена, а у мањој мери (око 5%) од челика. Генерално, стање гасоводне мреже се може оценити задовољавајућим.

Управљање дистрибутивном гасоводном мрежом (укључујући МРС у Темерину и Бачком Јарку) и сама дистрибуција земног гаса крајњим корисницима је у надлежности ЈП *Гас* из Темерина. ЈП *Србијагас* из Новог Сада има ингеренције над управљањем и одржавањем ГМРС Темерин и разводног магистралног гасовода до поменуте ГМРС. Положени разводни гасоводи су довољног капацитета да могу извршити неометано снабдевање свих потрошача на територији општине. Тренутно је прикључено нешто преко 7 хиљада домаћинстава, односно преко 70% домаћинстава са територије општине.

На територији општине, организовано снабдевање топлотном енергијом (даљинско грејање) присутно је само у насељеном месту Темерин. Производња и каснија дистрибуција топлотне енергије базира се на капацитетима топлане коју сачињавају два објекта у функцији са по три котла (објекти у центру насеља Темерин и у Старом парку), укупне инсталисане снаге од 8,25 MW, те одређеном броју подстаница (29) и топоводном мрежом за дистрибуцију топлотне енергије у дужини од 2,44 км. За потребе стварања топлотне енергије користи се земни гас, а њена испорука се врши само током грејне сезоне. Са друге стране, за грејање санитарне воде током читаве године користи се електрична енергија. Даљински се греје укупно око 33 хиљаде м²(285 стамбене јединице и 34 пословна корисника или јавне установе). Другим речима, као крајњи корисници даљинског грејања јављају се општинске институције и установе (око 45% грејних објеката), те објекти у поседу локалне привреде, односно приватне стамбене јединице (око 41% грејних објеката).

Већи део дистрибутивне топоводне мреже је у лошем стању, уз стварање топлотних губитака од до 10%. Са друге стране, капацитети топлане нису потпуно искоришћени, тако да постоје услови ширења дистрибутивне топоводне мреже. Такође, и већи број подстаница је у лошем стању, те захтева ремонт, односно модернизацију. Треба напоменути да се у урбаним срединама осталих насеља општине, топлотна енергија најчешће ствара из електричне енергије или гаса, док се у руралним срединама она у већем броју случајева ствара и ложењем дрвне масе и угља из индивидуалних ложишта домаћинстава.

Територију општине Темерин пресеца етапа магистралног нафтовода Елемир – Нови Сад.

У линији са глобалним тежњама остваривања енергетске независности неке територије, тако да она буде усклађена са принципима очувања стања животне средине и расположивих природних ресурса, производњу енергије на територији општине треба усмеравати и ка неким од видова организованог коришћења обновљивих извора енергије, примарно ка изградњи мини соларних електрана или мини енергана (попут оних на био гас или отпад/био масу из пољопривреде).

7.3. Телекомуникациона инфраструктура

Друштвено-привредни амбијент и квалитет живота локалног становништва у значајној мери одређују капацитет и карактеристике расположиве телекомуникационе инфраструктуре.

7.3.1. Фиксна телефонија

Вредност показатеља густине ТТ мреже (броја телефонских прикључака на 100 становника) ставља територију општине Темерин у знатно бољи положај у односу на обласни, регионални и национални просек (Табела 8).

Табела 8. Упоредни преглед елемената густине ТТ мреже за посматрана подручја

Територија	Број становника	Број телефонских претплатника	Густина ТТ мреже
Република Србија	6.945.235	1.946.835	28,0
Регион Војводине	1.852.093	558.237	30,1
Јужнобачка област	618.829	182.457	29,5
Општина Темерин	27.676	11.679	42,2

Извор: Општине и региони у Републици Србији, РЗС, 2020.

Инсталацијом и бројем корисника фиксне телефоније на територији општине примарно доминира предузеће Телеком Србија А.Д., док одређени број корисника користи и услуге

других оператера попут SBB doo, StCable doo и други. Сва насељена места општине покривена су мрежом фиксне телефоније.

7.3.2. Мобилна телефонија

Највећи део територије општине Темерин покривен је сигналом мобилне телефоније сва три оператера мобилне телефоније присутна на територији Републике Србије (*Телеком Србије а.д.*, *Telenor d.o.o.*, *A 1 d.o.o.*). Јачина доступног сигнала је генерално задовољавајућа.

7.3.3. Поште

Иако су асортиман и квалитет услуга ЈП *Поште Србије* на територији општине у великој мери усклађени са захтевима крајњих корисника, наспрам вредности индикатора – број становника по расположивој поштанској испостави, општина је значајно лошија од обласног, регионалног или националног просека (Табела 9).

Табела 9. Поштанске испоставе

Територија	Број становника	Поште	Број становника по једној пошти
Република Србија	6.945.235	1.545	4.495
Регион Војводине	1.852.093	518	3.575
Јужнобачка област	618.829	125	4.951
Општина Темерин	27.676	5	5.535

Извор: *Општине и региони у Републици Србији*, РЗС, 2020.

На територији општине, активне су и одређене курирске службе, попут: *Aks express*, *Vex express* и осталих које примарно покривају територију града Новог Сада.

7.3.4. Интернет и КДС мрежа

На територији општине Темерин послује неколико провајдера услуга везаних за интернет саобраћај. Примарно то су сви мобилни оператери (услуге мобилне интернет мреже), као и провајдери *Parabola net* (услуге wi fi и ADSL интернета), *teStCable doo* (wi fi интернет) или *SBB doo* (wi fi и кабловски интернет), и други. Већина поменутих компанија нуди и услуге кабловског дистрибутивног система – КДС (преноса и дистрибуције радио и ТВ сигнала) на комплетној територији општине. Сви интернет и КДС оператери теже константном ширењу постојеће мреже и унапређењу пружених услуга у складу са захтевима потрошача.

На територији није активна ни једна ТВ или радио емисиона станица локалног карактера.

Општинска управа Темерин не поседује имплементиран WEB портал за Е-управу.

8. Туризам и угоститељство

8.1. Туристичке атрактивности

У привредном животу општине Темерин туризам као привредна грана до сада није заузимао значајно место и поред присутних природних и културно – историјских ресурса који могу да постану значајне туристичке атрактивности не само ове општине, већ и шире гледано Јужнобачког управног округа и АП Војводине. Као најзначајније природне атрактивности у општини Темерин се издвајају:

- Парк природе *Јегричка* на истоименој речици;
- Рибњак *Језеро* у Бачком Јарку;
- Рибњак *Бушидо* у Темерину;
- 15.000 ха ловишта на територији општине;

- Термоминералне воде.

8.2. Угоститељски смештајни и ресторански капацитети

На територији општине постоји одговарајући број смештајних капацитета који би могли да одговоре потребама туристичке тражње. Оно што је приметно је да велики број објеката још увек није категорисан. У табеларном приказу који следи (Табела 10), дати су смештајни капацитети општине Темерин.

Табела 10. Смештајни капацитети у општини Темерин у 2021. години

Врста смештајног објекта	Укупан број	Категорија објекта	Број смештајних јединица у објекту	Врсте смештајних јединица и њихов број
Кућа	1	2 звезде	2	Двокреветне собе: 2
Сеоско туристичко газдинство	1	1 звезда	2	Двокреветне собе: 1 Трокреветне собе, 1
Хотел	1	3 звезде	10	Двокреветне собе: 7 Једнокреветне собе: 3
Гарни хотел	1	2 звезде	8	Двокреветне собе: 8
Преноћиште	2	–	36	Двокреветне собе: 12 Трокреветне собе: 14 Вишекреветне собе: 10
Ловачки дом	1	–	6	Двокреветне собе: 6

Извор: Општинска управа Темерин, октобар 2021.

На основу броја смештајних објеката, може се оценити да на туристичком тржишту постоји одговарајућа тражња за боравком у општини Темерин. У табеларном приказу који следи (Табела 11), дата је понуда угоститељских ресторанских јединица.

Табела 11. Угоститељски ресторански капацитети у општини Темерин

Угоститељски ресторански капацитети	Укупан број
Класични ресторани	9
Млечни ресторани	-
Бифе и барови	12
Посластичарнице	3
Укупно ресторанске јединице	24

Извор: Општинска управа Темерин, октобар 2021.

На основу броја угоститељских објеката ресторанског типа, може се закључити да у општини постоји одговарајућа понуда која може одговорити потребама туристичке тражње.

Број запослених у сектору услуга смештаја и исхране у општини Темерин, у последњих пет година, дат је у табеларном приказу који следи (Табела 12).

Табела 12. Запослени у сектору услуга смештаја и исхране по годинама у општини Темерин у последњих пет година

Година	Број запослених
2015.	148
2016.	168
2017.	185
2018.	199
2019.	221

Извор: Публикација „Општине и региони у Републици Србији”, РЗС, за 2015, 2016, 2017, 2018. и 2019.

Напомена: У туризму укупан број запослених се разликује од оних које показује званична статистика, јер једна од карактеристика пословања у туризму је сезоналност, односно у летњим месецима (од маја до октобра) већи је број запослених и они не спадају у категорију стално запослених већ под уговором и сл. Отуда је стварана/реална запосленост различита од оне коју евидентира званична статистика.

На основу горе наведеног, број запослених у сектору услуга и смештаја у општини Темерин, имао је растући тренд, односно од 148 (2015) до 221 лица (2019).

8.3. Туристички промет

Општина Темерин у последњих пет година бележи раст и у број туриста и у броју остварених ноћења туриста. Генерално остварила је релативно добре резултате у броју остварених ноћења и броју туриста, имајући у виду број смештајних капацитета и укупну туристичку понуду са којом располаже. У табеларном приказу који следи (Табела 13) дати су остварени резултати у туризму у последњих 5 година.

Табела 13. Туризам у општини Темерин у последњих пет година

Година	Туристи			Ноћења туриста			Просечан број ноћења туриста	
	свега	домаћи	страни	свега	домаћи	страни	домаћи	страни
2015.	1.235	1.002	233	3.539	2.981	558	3,0	2,4
2016.	1.118	763	355	2.364	1.702	662	2,2	1,9
2017.	1.070	624	446	2.156	1.334	822	2,1	1,8
2018.	2.231	1.599	632	4.869	3.461	1.408	2,2	2,2
2019.	2.368	1.516	852	4.656	2.713	1.943	1,8	2,3

Извор: Публикација „Општине и региони у Републици Србији”, Републички завод за статистику, за 2016, 2017, 2018, 2019. и 2020.

8.4. Перспективни видови туризма

Имајући у виду велики број природних и друштвених (културно-историјских/антропогених) ресурса којима општина Темерин располаже, као перспективни видови туризма се могу издвојити следећи:

- **Ловни туризам** – у општини постоје следећа ловачка удружења (Табела 14):
 - ЛУ *Фазан*, у Темерину;
 - ЛУ *Сириг*, у Сиригу;
 - ЛУ *Бачки Јарак*, у Бачком Јарку.

У ловиштима се врши лов ситне дивљачи (срна, фазан, препелица, лисица и последњих година присутан је и шакал као штеточина, која иначе наноси велике проблеме ловиштима). Пре почетка пандемије COVID-19, ловни туризам је био развијен. Међутим, последњих година дошло је до заостајања у развоју ловства. Као главни проблеми се наводе недостатак шумског фонда који би представљао природна станишта за дивљач. Такође, ранијих година је било више иностраних туриста и то из Немачке, Аустрије, Шпаније, Италије. Међутим, у последње две године ловни туризам је практично на територији општине замро.

Табела 14. Ловна инфраструктура у општини Темерин

Ред. Бр.	Назив ловачког удружења, насеље	Број чланова ЛУ	Површина у ха	Ловна инфраструктура
1.	ЛУ „Фазан”, Темерин	210	8.400	Бр. хранилишта за дивљач:150 Бр. чека у ловишту:10 Бр. појилишта:10
2.	ЛУ „Сириг”, Сириг	70	3.500	Бр. хранилишта за крупну дивљач:60 Бр. чека у ловишту:10

				Бр. појилишта:4
3.	ЛУ „Бачки Јарак”, Бачки Јарак	40-60	2.000	Бр. хранилишта за крупну дивљач:26 Бр. чека у ловишту:2 Бр. појилишта:дивљач се поји дуж канала из воде и на10 појилишта

Извор: Подаци добијени од председника ловачких удружења у Темерину.

Значајно је навести да ресурси и интерес за развој ловног туризма постоје и постоје очекивања, да када се стекну услови, да се актуелни проблеми отклоне.

- **Риболовни туризам** – у општини Темерин постоје повољни услови за развој риболовног туризма. Као главни риболовни терени се могу навести:
 - Река Јегричка;
 - Риболовни терени, у Парку природе *Јегричка*;
 - Рибњак *Језеро* у Бачком Јарку;
 - Рибњак *Бушидо* у Темерину.

Рибњак *Језеро*. Удружење спортских риболоваца *Језеро* основано је 1997. године. Комплетан комплекс је смештен на 2 ха, док је водена површина 1,5 ха. Пеца се само са једне обале језера која је маркирана са 17 места. Дозвољено је пецање на четири штапа са по једном удицом. Пецање из чамца је забрањено. Језеро функционише по принципу „ухвати и пусти” за примерке мање од 1 кг и веће од 3 кг. Конзумна риба од 1–3 кг се може откупити по тржишним ценама. Језеро је богато изузетно крупним примерцима риба, у самом језеру има између 6 и 7 тона капиталне шаранске рибе. Највише је заступљен шаран са 75%, затим амур 15%, штука 3%, смуђ 3% и остале врсте 4%. Комплекс је 2016. године обogaћен новим језером које ће служити за риболов осталим техникама риболова: меч, болоњез, вараличарење, лов грабљивица живим мамцем... Димензије новог језера су 160×40 м у просеку.

Рибњак *Бушидо* смештен је у војвођанској питомини, на трећем километру пута од изласка из Темерина у правцу Бечеја. Настао је 1998. године преграђивањем рукавца реке Јегричке, која се налази у непосредној близини. У нетакнутој трсци и шаши, у идеално чистој води шаран, амур, лињак, толстолобик и бела риба нашли су савршене услове за живот и природни мрест. Посебан ужитак за риболовце представља и чињеница да је од 1,5 ха површине рибњака две трећине под трском у води. Поред једнодневног, постоји и могућност организовања вишедневног боравка, као и могућност изнајмљивања чамца за вожњу реком Јегричком.

- **Бањски туризам** – Поред чињенице да на територији општине постоје термални извори исти се не користе за развој овог вида туризма. Иначе на основу испитивања, вода припада хидрокарбонатним водама, подгрупа натријум-хидрокарбонатним водама. С обзиром на минеролошке карактеристике и балнеолошке особености, изузетно успешно лечи дегенеративна обољења и ванзглобни реуматизам, дерматолошке и гинеколошке болести, а има и бактерицидна својства. Као разлог се може навести правни проблем, јер је компанија *Gazprom* постала и правно одговорна за све подземне термалне воде и друга подземна изворишта.
- **Манифестациони туризам или туризам догађаја** – Општина Темерин има веома богат програм манифестација током читаве године које свакако могу да употпуне ванпансионску туристичку понуду и културни живот општине. Реч је о следећим манифестацијама: Јануарски међународни сајам вина, Еко-радна акција – ЈЕГРИЧКА, Ускршњи обичаји – Поливачи, Пешачимо у природи –

Јегричка, Вуково лето годишњи концерт, Деца чувари традиције *Берам*, Ђурђевдански дани, Сајам ракије регије Бачке и Темерински сајам ракије, Колибри СТАР, *Просто к'о пасуљ*, Камп *48 сати Јегричке*, Петру за Петровдан, Илинданске Свечаности – *Illésnap*, Ликовна колонија *Јегричка*, Међународна Ликовна Колонија *Такт*, Сиришко прело, Јужнобачки фестивал лудаја, Сачувајмо од заборава и Мали пијац, Јесењи вашар *Тини* Темерин, Изложба ТАКТ, Годишњи концерт КУД *Бранко Радичевић*, Ноћ куповине, Новогодишњи мини вашар итд.

- **Излетнички туризам** – Као главно излетиште на територији општине Темерин се издваја Парк природе „Јегричка”, а ту су и већ споменути рибњаци „Бушидо” и „Језеро”. У парку природе „Јегричка” урађен је инфо центар, а посетиоцима је омогућено уживње у шетњама стазама здравља и посматрању птица, возити се катамараном, дрвеним чамцима... Место је идеално за одмор, издвојено од градске гужве и вреве, од ујурбаног начина живота. Простор инфо-центра користи се за разне активности; пре свега за научно-истраживачки рад, презентације природног добра, едукације, а овде се одржавају и културне и спортске манифестације, дружења, промоције итд. Програми за децу подразумевају спровођење једнодневних екскурзија и едукативних радионица у природи. Деца се упознају са вредностима овог подручја, али могу и активно да учествују у научно-истраживачким активностима или еколошким радионицама.
- **Фото сафари** – катамаран *Чигра* плови од јула 2017. године кроз простор који има највећи степен заштите. Вожња у трајању од око сат времена стартује код Информативног центра Парка природе „Јегричка” у Темерину и води све до осматрачнице близу Жабља, где се заинтересованим туристима нуди и bird-watching. Катамаран се креће на четворотактни мотор који је новије генерације и испушта мање гасова, користи еуро-премијум који мање загађује воду. Превоз на релацији дугој око 7 километара, за минимално 6 особа, појединачно кошта 310, за групе од 12 људи 280, а за децу и пензионере 250 динара по особи.
- **Спортско-рекреативни (wellness и спа туризам)** – општина поседује одговарајућу спортско – рекреативну инфраструктуру која може да употпуни боравак туриста и обогати ванпансионску туристичку понуду. Неки од објеката су:
 - *Базенски комплекс* који се простире на 19.500 m², а чине га велики олимпијски базен и 2 базена са термалном водом. Термална вода црпи се са 600 м дубине, а температура на изворишту износи 37°C. Богата је минералима, јодним и сумпорним једињењима; сврстава се у ред изузетно лековитих и благотворних вода. У ефикасном лечењу реуматских, дегенеративних и кожних обољења, као и брзом зарастању рана, термална вода из наших базена, по тврдњама посетилаца, не заостаје по лековитим својствима за водама из надалеко познатих бања из суседне Републике Мађарске. Поред лековитог својства геотермалне воде, посетиоцима базенског комплекса на располагању су и многи рекреативни садржаји. Базен је отворен у периоду од почетка јуна до половине септембра Пре и после радног времена на базену се реализује школа пливања, усавршавање техника пливања, аква фитнес.
 - *Травната површина за одмор и рекреацију*, на око 10.000 m², у близини базенског комплекса;
 - 3 изузетно квалитетна *терена за одбојку на песку*;
 - *игралиште за забаву* (са потребним реквизитима за најмлађе посетиоце (љуљашке, клацкалице, базени са песком).

- **Транзитни туризам** – Имајући у виду да поред општине пролази Аутопут Е-75 (Европски коридор 10) постоји могућност, да уколико би се изградили одговарајући смештајни капацитети, људи би који пролазе овим коридорима могли кроз одговарајућу промотивну политику да се заинтересују за краће боравке у општини.
- **Рурални туризам** – На територији општине постоји неколико појавних облика овог вида туризма:
 - *салаши* (Буцин, Био салаш ИДЕИ, „Антеро салаш“, Жути салаш);
 - *винарије и вински туризам* (*Виндуло*, Винарија *Аџић*, Винарија *Кабач*, Породично газдинство *Јурић*);
 - *брвнаре и завичајне куће* (брванара у Бачком Јараку и завичајна кућа *Tájház* у Темерину којом управља Темеринска ликовно стваралачка колонија);
 - *пчеларство са пчеларским газдинствима и удружењима* (пчеларско газдинство *Говедарица*, пчеларско газдинство *Бабић Борислав* у Сиригу, удружење пчелара *Еко пчелар* у Бачком Јарку, пчеларско удружење *Сигети Шандор* Темерин).

9. Трговина

Подаци о промету, (трговини) производа пољопривреде прикупљени су месечним извештавањем о реализацији пољопривредних производа сопствене производње привредних друштава и земљорадничких задруга, као и месечним извештавањем о откупу пољопривредних производа од породичних газдинстава. Изворе за састављење извештаја чине књиговодствена и друга документација којом располажу правна лица, задруге и друге организације – привредни субјекти које састављају извештаје.

Продаја и откуп производа пољопривреде подразумевају продају производа из сопствене производње правних лица, задруга и откуп од породичних газдинстава, које врше овлашћене организације ради даље продаје или прераде.

На територији општине Темерин у опсервираном периоду трговало: се пшеницом у количини од 5.342 т, кукурузом 51.356 т, свињама 1.285 т, говедима 161 т, јајима 37.741 хиљада комада и млеком и млечним производима 1.102 хиљада тона.

Број привредних друштава, предузетника и удружења на нивоу општине Темерин према нивоу развијености локалних самоуправа, општина Темерин спада у групу чија је развијеност 80–100% републичког просека.

Највећи број предузећа бави се трговином на велико и мало и поправком моторних возила и мотоцикала (40,4% предузећа), затим прерађивачком индустријом (25,5%), пољопривредом (8,3%), грађевинарством (7,7%), итд.

С друге стране, највећи број предузетника исте године, такође се бавио трговином на велико и мало и поправком моторних возила и мотоцикала (24,1%), затим следе прерађивачка индустрија (19,6%), саобраћај и складиштење (14,8%), грађевинарство (13,9%), услуге смештаја и хране (7,4%) итд. Дакле, може се закључити да се од свих средњих предузећа највећи промет одвија у секторима пољопривреде и прерађивачке индустрије (у оквиру производње прехранбених производа) чију базу, односно највећи део вредности финалног производа представљају сировине из сектора пољопривреде.

С друге стране, пословни расходи такође су највећи у оквиру истих предузећа, односно сектора привреде, с тим да су, стављајући их у однос са пословним приходима, у оквиру сектора пољопривреде већи у предузећу ОЗЗ Жуњи – Силак.

На територији општине Темерин послују – обављају промет два велика предузећа, највећа пре свега у томе што остварују највише пословне приходе, запошљавају највећи број лица и остварују највишу вредност спољнотрговинске размене. Једно од тих предузећа је извозно оријентисано, а друго увозно оријентисано предузеће.

Компаративном анализом та два предузећа, у погледу финансијских и других перформанси, може се доћи до значајних информација везаних за привредну ситуацију и потенцијал општине Темерин, али и на вишим нивоима територијалних јединица.

Највећи број лица у општини Темерин запошљавало је предузеће ФКЛ АД *Темерин*, које се на основу удела извоза у укупном приходу (94,7%) декларише као извозно оријентисано предузеће. Ово предузеће своју основну делатност обавља у сектору прерађивачке индустрије из области производње непоменутих машина и непоменутих опреме.

ДТД *Рибарство* ДОО, као увозно оријентисано предузеће (око 79,0% удела увоза у укупној набавној вредности продате робе), своју основну делатност обавља у сектору пољопривреде, шумарства и рибарства из области рибарства и аквакултура.

На територији општине Темерин формира се Индустијска зона Иланца. На површини која заузима 66 хектара планира се изградња више привредних, трговинских, производних и спортских објеката. Завршетак ових објеката свакако ће утицати на будући развој и изглед општине Темерин.

У општини постоји око 1.000 привредних субјеката, значајно је навести да на територији општине Темерин у оквиру трговачке делатност послује 222 субјекта.

10. Пољопривредно и шумско земљиште

Општина Темерин располаже *високим уделом пољопривредног земљишта (99,1%)* и изразито малим уделом шумског земљишта (0,6%) у укупној територији. Најзаступљенији тип земљишта је *чернозем* са својим варијететима. У структури пољопривредног земљишта по катастарским класама доминира II (50%), а затим III (26%) и I (19%) класа квалитета.

Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ) покрива 14.480 ха, при чему *оранице и баиште чине 96,6%*, а ливаде и пашњаци 2,1% КПЗ. У односу на 2012. годину, укупне површине КПЗ су смањене (0,7%), уз прераспodelу између категорија коришћења, са тенденцијом раста површина под воћем (67%) и виновом лозом (58,3%).

У општини Темерин регистровано је 1.367 пољопривредних газдинстава (ПГ), од чега је 1.349 породичних пољопривредних газдинстава (ППГ), а 18 ПГ су правна лица и предузетници (ПЛП). Пољопривредно земљиште доминантно је у власништу породичних пољопривредних газдинстава (71,2%).

Просечна величина КПЗ по пољопривредном газдинству износи 10,6 ха, што је мање у односу на Јужнобачку област (12,8 ха). Изражена је *уситњеност поседа*, обзиром да преко 70% пољопривредних газдинстава има просечну величину КПЗ мању од 5 ха. Са друге стране, свега 0,8% газдинстава располаже поседима величине преко 100 ха, али овај мали број газдинстава управља трећином укупног КПЗ у Темерину.

Према просторном плану општине шумарство је узето у обзир као ресурс који треба обновити и унапредити уз континуирано газдовање овим привредним производним потенцијалом. Повећање шумских површина има за циљ да се повећа дрвна маса, која ће плански и наменски бити коришћена у дрвној индустрији и за енергетске потребе. Општина Темерин је војвођанска општина у којој је због пољопривредне експлоатације

чернозема као доминантног типа земљишта дошло до потискивања површина под шумама. Услед недостатка шуме као заштите од ветра, еолска ерозија је довела до девастације и одношења површинских слојева земљишта и огољавања овог тла. Предвиђене су конкретне мере Пројектом подизања шумских пољозащитних појасева на подручју општине Темерин, при чему су катастарске општине Бачки Јарак, Темерин и Сириг узете у обзир. Према плану за пошумљавање површине под шумом са 0,25% би требало повећати на 0,28 % укупне површине општине, што је и даље много мање од онога што је потребно да би се квалитет животне средине побољшао. Предвиђеним пројектом се повећавају површине ваншумског зеленила са акцентом на пољозащитне појасеве који имају за циљ ублажавање негативног дејства еолске ерозије и климатских фактора. Према усвојеним стандардима у овој области за потребе ових појасева не сме се искористити више од 2–2,5% укупног пољопривредног земљишта. Ови заштитни зелени појасеви се формирају дуж канала, асфалтних и пољских путева.

Ове мање зелене површине у перспективи треба да се проширују и повезују у мрежу засада ових ветрозащитних појасева, чиме ће се и површине шумског земљишта повећати и ублажавати ударе ветра и спречавати исушивање и ерозију тла.

Ветрозащитни појасеви структурално могу бити: непродувни појасеви, ажурни и продувни (пропустљиви) појасеви. Непродувни појасеви се састоје од дендрофлоре и чине га: стабла, круне и грмље дуж целог појаса. Иза појаса је затишје и нема ветра. Ови појасеви се користе за заштиту саобраћајница.

11. Примарна пољопривредна производња

На територији општине Темерин у 2018. години регистровано је 1.367 пољопривредних газдинстава (ПГ) на којима се обавља пољопривредна делатност. Забележено је 14.480 ха коришћеног пољопривредног земљишта, доминантно примарна ратарска производња. Најзаступљеније су оранице и баште са 13.984 ха, следе ливаде и пашњаци са 305 ха и окућнице са 22 ха. У сетвеној структури најзаступљенија су жита са 59,60%, следе површине под индустријским биљем 31,41%. У мањим процентима заступљене су следеће површине: крмно биље 0,53%; шећерна репа 4,72%; кромпир 0,12% и махунарке 0,09%.

12. Тржишни субјекти у пољопривредној производњи

На подручју општине по подацима *Анкете о структури пољопривредних газдинстава* из 2018. године, највећи део пољопривредних газдинстава су ППГ (98,7%, односно 1.349 газдинство од 1.367 пољопривредних газдинстава). У 2021. години по подацима Управе за аграрна плаћања регистровано је 1.570 ППГ, од чега је 1.430 газдинстава у активном статусу. Просечна површина КПЗ по ППГ 2018. године у Темерину износила је 7,6 ха (у Републици 5,2 ха), али је највећи број ППГ користио пољопривредно земљиште величине мање од 0,5 ха (33,7% од укупног броја ППГ). Ако се посматра економска величина, најзаступљенија су газдинства у категорији остварене стандардне вредности производње 0–2.000 евра (40,5% укупног броја ППГ општине).

13. Удружења у пољопривреди

Општину Темерин карактерише присуство великог броја успешних пољопривредних предузећа, која запошљавају локално становништво и упошљавају ресурсе у пољопривреди. Присутна је концентрација земљишних фондова у сектору правних лица, с обзиром да правна лица која чине 1,1% укупног броја пољопривредних газдинстава располажу за 29% укупног коришћеног пољопривредног земљишта

општине (РЗС, 2018. година). Расте број регистрованих заруга, а задружно организовање се оцењује као добро развијено једино у сектору ратарске производње. Осим сектора пчеларства, удруживање пољопривредника није развијено, а недовољно је ефикасан и трансфер знања и информација у сектору пољопривреде.

14. Пољопривредна механизација и складишни капацитети

На подручју општине Темерин има 105 једносовинских трактора, од којих је 95 старијих (90,48%) од 10 година. На 637 пољопривредних газдинстава забележено је 953 двоосовинских трактора, од којих су 844 старија од 10 година (88,56%). У Темерину има 94 комбајна од којих је 79 старије од 10 година (84,04%). Забележено је 1.947 објеката за смештај свиња, 738 објеката за смештај кока носиља, 296 објеката за смештај говеда и 284 објеката за смештај остале стоке на подручју општине Темерин. На подручју општине Темерин забележено је 1.160 кошева за кукуруз, 201 амбар и 22 силоса за смештај пољопривредних производа. У 2011. години забележено је и 4 сушаре и 16 објеката за силажу. Постоји 526 објеката за смештај пољопривредних машина и опреме и 4 хладњаче. Примећен је 1 стакленик и 128 пластеника у употреби.

15. Трансфер знања у пољопривреди

Најзначајнија институција за трансфер знања и информација у сектору пољопривреде јесте пољопривредно стручна служба. Поред саветодавне службе, *Општинска управа општине Темерин*, у сарадњи са удружењима пољопривредника, ангажује се повремено на организацији предавања за пољопривреднике, а значајно се ангажује и у сегменту пружања подршке пољопривредницима при њиховом аплицирању на различите конкурсе (попуњавање конкурсне документације, пружање информација, обавештавање и слично).

16. Развијеност руралне економије кроз диверсификацију активности чланова пољопривредних газдинстава

У *привредном животу* општине Темерин најзначајније место припада трговинским предузећима која чине више од 40% регистрованих привредних субјеката, затим следи индустрија која чини нешто више од 30% регистрованих привредних субјекта, следе предузећа из области саобраћаја и терцијарних делатности.³ Према подацима Агенције за привредне регистре (АПР) укупан број активних привредних друштава на територији општине на дан 31. 12. 2017. године је 360, што чини 0,3% укупно активних привредних друштава у Републици Србији, односно 1,1% укупно активних привредних друштава у АП Војводини, тј. 2,5% активних привредних друштава у Јужнобачкој области.⁴

Као два најзначајнија велика предузећа се издвајају ФКЛ *Темерин* (фабрика котрљајућих лежаја за пољопривреду и пољопривредне машине) и ДТД *Рибарство*, док мала предузећа заузимају значајније место у привредн од предузећа средње величине. Од 14 предузећа средње величине најбољи резултати остварују се у фирмама: *Мистрал Комерц* д.о.о. који се бави производњом готове хране за домаће животиње и ДТД *Рибарству* у Бачком Јарку које се бави производњом слатководне рибе.⁵

³ Подаци Општинске управе Темерин, октобар 2021.

⁴ *Стратегија привреде општине Темерин за период до 2018–2023*, Општинска управа Темерина. web.link: <https://temerin.rs/opstina-temerin/privreda/privreda-dokumenta/> (приступ на дан: 20. 10. 2021), стр. 25.

⁵ Исто.

17. Мере подршке ЈЛС у сектору пољопривреде и руралног развоја

Општина Темерин преко Одељења за пољопривреду и инвестиције кроз бројне пројекте подстиче развој пољопривреде на територији општине. У последњим годинама ЈЛС реализује једну меру подршке и то је кредитна подршка регистрованим пољопривредним газдинствима. Издвојена средства за меру су на годишњем нивоу 2 милиона РСД, док је интензитет финансирања каматне стопе 100%. Значај кредитне подршке проистиче из чињенице да на територији општине Темерин доминирају мала газдинства са 5–8 ха обрадивог пољопривредног земљишта, која често имају потешкоћа у прибављању средстава за финансирање пољопривредне производње. На основу спроведене анализе, препоручује се спровођење мере кредитне подршке и у наредном планском периоду, као и даље унапређење Регистра пољопривредних газдинстава на територији ЈЛС, којим би се постигло унапређења комуникације са ПГ, као и смањење административних трошкова обавештавања.

18. Организациони аспекти подршке локалном економском развоју

Пословима локално-економског развоја у Општини Темерин баве се запослени из Одељења за привреду и локално-економски развој. Ово Одељење активно сарађује са осталим службама и одељењима на креирању и реализацији локалне политике економског развоја и стратешког планирања. Значајна функција организационе јединице за ЈЕР и подршку улагањима јесте да има активан континуирани и систематски приступ привлачењу инвестиција, што подразумева следеће активности: реализацију инвестиционих пројеката, разјашњења и одговоре на недоумице потенцијалних инвеститора, промоцију инвестиционих потенцијала ЈЛС, поседовање ажуриране базе о локацијама за инвестирање, као и континуирану подршку постојећој локалној привреди.

Општина Темерин има релативно развијен механизам систематског привлачења инвестиција кроз Одељење које је надлежно за привреду и локални економски развој. Организациона јединица за ЈЕР и подршку улагањима има спремне информације за инвестирање – расположивости локација, расположивост радне снаге, комуналну инфраструктуру, пословне субјекте, информације о добијању грађевинске дозволе итд.

Промоција инвестиционих потенцијала се континуирано спроводи и активно учествује на сајмовима привреде у сарадњи са републичким институцијама као што су Развојна агенција Србије, Туристичка организација Србије и сл.

Општина Темерин пружа подршку и постојећој привреди, и то кроз: пружање информација о расположивим домаћим и страним изворима финансирања, финансирање посета сајмовима, система олакшица и подстицаја и израду и реализацију инструмената подршку за микро, малим и средњим предузећима.

Додатно се организује обуке за стицање додатних знања и вештина.

Локална самоуправа је значајно унапредила ефикасност пружања услуга привреди, пре свега захваљујући електронској управи и сервисима као што су: е-дозволе и е-зуп.

Препорука је да општина успостави и географски информациони систем како би се олакшало планирање развоја локалне заједнице. Самим тим би се олакшао рад организационе јединице за ЈЕР у привлачењу потенцијалних инвестиција, праћења и усмеравања развоја економске инфраструктуре, а уједно би допринело скраћењу процедура, већој транспарентности и прецизности у планирању инфраструктурног опремања, што би довело до смањења укупних трошкова рада локалне администрације.

Од инструмената за подршку економског развоја, а који доприносе стварању амбијента за привлачење инвестиција и боље пословање, на територији општине Темерин постоје: индустријска зона.

У циљу побољшања привредног амбијента и положаја привредних субјеката локална самоуправа припрема разне програме, развоја ЈЛС, планове запошљавања становништва за коју сврху је формиран Савет за запошљавање, обезбеђује субвенције из буџета ЈЛС, обавештава привредне субјекте о могућности добијања субвенција из буџета РС итд.

Општина реализује мере активне политике запошљавања у сарадњи са Националном службом за запошљавање, прати дешавања на локалном тржишту рада како би могла брзо да реагује и укључи се у реализацију, уколико се укаже интересовање привреде. Одељење за привреду и локално-економски развој може да има кључну улогу код слања писма послодавцима, њиховог анимирања, прикупљања попуњених намера, систематизације, анализе и представљања резултата (тражених профила) на састанку свих заинтересованих страна. Исто тако, Одељење за привреду и локално-економски развој треба да координира и окупља све релевантне партнере: НСЗ, школску управу, Привредну комору, послодавце итд.